

FILOSOFISIA KUVAKIRJOJA

Christopher Want, Andrzej Klimowski, *Kant vasta-alkaville ja edistyville (Kant for Beginners)*. Suomentanut Jarno Mällinen. Jalava, Helsinki 1998. 175 s.

Richard Appignanesi, Chris Garrat, *Postmodernismi vasta-alkaville ja edistyville (Postmodernism for Beginners)*. Suomentanut Raija Keni. Jalava, Helsinki 1998. 173 s.

Jalava on jo useamman vuoden ajan julkaissut Icon -kustantamon "X For Beginners" -sarjaa suomeksi. Sarjassa on aikaisemmin ilmestynyt mm. Kafkasta, Hawkinsista, Wagnerista, Semiotiikasta kertoneet teokset. Viime vuonna ilmestyi kaksi filosofisesti ilmeisen relevanttia teosta, joista toinen käsittelee Kantia ja toinen postmodernismia. Aluksi voimme tarttua sarjan nimen käännökseen. Alkuperäisen nimen

mukaan teokset ovat kaikki suunnattu "vasta-alkaville", mutta suomeksi ilmestyneissä kirjoissa on otettu lisämääreeksi myös "edistyneille". Tämä lisä on onnistunut sillä kirjojen avautuminen vaatii useissa tapauksissa vähintäänkin perustietoja aiheesta.

Kantista kertovan kirjan tekstistä vastaa Christopher Want ja kuvituksesta Andrzej Klimowksi. Kirja ei anna tekijöistään tämän enempää informaatiota, mikä on pieni puute. Kirjassa edetään kronologisessa järjestyksessä. Ensimmäisellä sivulla esitetyn Kantin filosofian statuksen määrittelyn jälkeen siirrytään käsittelemään Kantin nuoruusvuosia ja maailmallaan historiallista kuvaa aikakauden filosofisesta ympäristöstä. Omat lyhyet osuudet saavat myös valistuksen luonnehdinta ja kysymys mitä on metafysiikka. Kantin filosofisen uran kirja on jakanut esikriittiseen, väkensä ja kriittiseen kauteen. Sivumäärästä suurimman osan vievät kriittisen kauden jaksossa erikseen käsiteltävä Kantin kolme kriittikkä. Niiden jälkeen käsitellään Kantin suhdetta valistukseen ja lopuksi tehdään selkoa hänen vaikutuksestaan myöhempään filosofiaan ja filosofeihin Hegelistä Derridaan. Viimeisillä sivuilla on vielä suomentajan laatima kirjallisuusluettelo Kantia käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta.

Tekijät ilmoittavat ensimmäisellä sivulla Kantin filosofian ylittävän modernismin pyrkimyksen järjestäytymiseen ja näin sijoittuvan ennemminkin osaksi postmodernia kuohuntaa. Tämä ajatus näyttäisi perustuvan heidän tulkintaansa Kantin filosofian luonteesta paradoksaalisena rationalismin ja romantiikan vuoropuheluna. Rationalismia edustaa hänen teemoissaan inhimillisen tietokyvyn rajojen etsintä ja erityisesti metafysiikan kritiikki. Romantista puolta taas edustaa ylevän -tematiikka. Ilahduttavaa on, etteivät tekijät pyri väkisin yhteensovittamaan näitä Kantin filosofian puolia oli heidän luomansa alkuasetelman osuvuudesta sitten mitä mieltä tahansa. Toisaalta tätä vastakkainasettelua ei pyritä mitenkään erityisesti korostamaan vaan kirja etenee seuraten Kantin elämää kronologisesti pysähtyen välillä analysoimaan hänen filosofisia pointtejaan, välillä esittelemään yleisempää historiallista kontekstia. Kuvat vievät kirjan sivujen tilasta reilusti yli puolet ja näin kuvitukselle lankeaa suuri vastuu kirjan onnistumisen kannalta. Parhaimmillaan kuvitus selkeyttääkin tekstissä esitettyjä ajatuksia varsin havainnollisesti tai kuljettaa kirjaa itsenäisesti eteenpäin. Huonoimmillaan se on kuitenkin sotkuisia kaaviokuvia, joissa nuolet, viivat ja katkoviivat sinkoilevat erilaisten silmien ja laatikoiden seassa. Sinänsä kirja voisi olla hyvä johdanto Kantin filosofiaan, mutta kirjassa käytetty kieli vaatii vähintäänkin esitietoja Kantista ja muutenkin filosofista yleissivistystä. Mitä sanotte esimerkiksi seuraavanlaisesta muotoilusta:

"Tämän vuoksi representaatiota leimaa epävakaus, kahden erilaisen tehtävän välillä huojuminen. Nämä ovat: 1) Käsitteen representointi, jolloin representaatio on transsendentaalinen ja/tai empiirinen 'objekti'... 2) ja/tai representaation transsendentaalisten edellytysten tai 'perustan' representointi."

Kirjan kieliasu ei päästä lukijoitaan helpolla ja löysin itseni usein tavaamasta joitakin virkeitä uudestaan ja uudestaan. Kant kirjoitti toki itsekkin kovin vaikeasti ymmärrettävää tekstiä ja sen kääntäminen selkeämmälle kielelle saattaa tuoda mukanaan liiallisia yksinkertaistuksia. Kirja on nimensä mukaan kuitenkin suunnattu jopa vasta-alkaville, jolloin sen tarpeellisuus voisi olla toimia esiyymmärrystä tuottavana porttina Kantin filosofiaan. Nyt kirja huojuu kahden tehtävän välillä kuin representaatiot edellä mainitussa lainauksessa. Nämä ovat: 1) kirjan ulkoasu tuottaa kuvan yleistajuisesta johdatuksesta 2) ja/tai kirjan sisältö tuottaa mieleen pitkälle kehittyneestä Kant-käsityksestä, jonka esiintuomisessa on vaikeuksia. En kuitenkaan tuomitsisi kirjaa tämän vuoksi. Se on jokataapauksessa mielenkiintoista luettavaa.

Samassa sarjassa julkaistu "Postmodernismi vasta-alkaville ja edistyneille" edustaa mielestäni sarjan parasta antia. Kirja alkaa lainauksella, jossa postmodernin taiteen ja arkkitehtuurin auktoriteetiksi nimetty Charles Jencks selvittää "Postmodernismin" alkupeurää. Seuraavaksi tekijät tarkastelevat sanan "post" mahdollisia merkityksiä suhteessa "moderniin" ja siitä he pääsevät käsitykseen postmodernismista tietoutena modernista, josta uusi aika on vienyt voiton. Tältä pohjalta he jakavat kirjan kolmeen osaan, joista ensimmäinen käsittelee muutoksia taiteessa, toinen teorioissa ja kolmas (talous)historiassa. Koko teos oikeastaan perustuu idealle tarkastella modernin ja postmodernin suhdetta eri näkökulmista. Yleisesti kirjasta voidaan sanoa, että siinä aihe ja käsittelytapa paikkaavat kättä harvinaisen hedelmällisellä tavalla. Se on postmoderni esitys postmodernista. Tekijät(!) eivät kuitenkaan sorru mikä-tahansa-käy -asenteeseen, jollainen postmodernismin helposti liitetään. Kirjassa yhdistetään mainiolla tavalla oppineisuus, analysointi sekä ironinen asenne, mikä tekee kirjasta paitsi valistavaa niin myöskin viihdyttävää luettavaa. Tekijöiden tarkoitus ei ole ollut antaa postmodernille yhtä tarkkaa määritelmää tai lukkoonlyötyä kuvausta. He ovat ennemminkin pyrkineet asettamaan kysymyksiä ja pyrkivät pelailemaan ajatuksilla lukijan kanssa sortumatta kuitenkaan pelleilyyn.

Postmodernin taiteen genealogissa esiin nousevat erityisesti Picasso, Cézanne, Duchamp ja Warhol. Mutta käsittely ei jää pelkkien

yksilöiden tasolle vaan heidät tuodaan esille erilaisten teemojen kuten representaation kriisin tai taiteen ainutkertaisuuden katoamisen kautta. Etsiessään eroa modernin ja postmodernin taiteen väliltä tekijät päätyvät lopulta tulokseen, että eron voi tehdä ainoastaan teoriassa. Kyseessä on taiteen loppu eli historiallinen prosessi, jossa taide muuttuu todellisuuden jäljentämisestä todellisuuden vääristämiseen ja vääristämisen todellisuuden poissaolon ilmaukseksi kunnes lopulta taide katkoo suhteensa todellisuuteen. Tämä saa tekijät kysymään miten todellisuuden mitätöityminen on mahdollista edes teoriassa, ja toinen luku on vastausyritys tähän kysymykseen. Postmodernin teorian genealogiassa lähdetään liikkeelle strukturalismista, siirrytään jälkistrukturalismin kautta Derridaan. Muita keskeisiä hahmoja ovat Lyotard, Foucault, Lacan sekä Kristeva. Teorian tasolla tarina lähtee liikkeelle kielistä koskevista teorioista, siirtyy järjen statuksen uudelleen arviointiin ja lopulta tiedon ja tieteen kritiikkiin. Representaation teema pysyy mukana koko ajan, sillä pohjimmiltaan näissä analyyseissä on kysymys siitä mikä on teorioiden tai niiden tuottaman 'tiedon' suhde todellisuuteen. Kirjan kolmas osa käsittelee 1900-luvun loppupuolen historiaa virtuaalisuuden, jäljentämisen ja simulaation aikakautena. Toki kirjoittavat toteavat kappaleen alussa, että postmoderni teoria on kyseenalaistunut lineaarisen historian teorian ja mikäli tämä otetaan tosissaan niin se aiheuttaa hankaluuksia historian kirjoittamiselle. Tässä osassa käsitellään kuitenkin aikamme ilmiöitä karaokesta ja virtuaalisesta erilaisiin teemapuistoihin (Disneyland, Holocaust) ja gangsta-rappia kuuntelevien valkoisten nuorten "wanna be a nigger" -asenteeseen. Osuutensa saa myös Fukuyaman teoria "historian lipusta" ja oikeistolainen liberalismi Reaganin ja Thatcherin muodossa.

Molemmat arvosteltavat kirjat ovat edustavat muodoltaan raikasta tapaa käsitellä asioita filosofisesti. Vaikka nämä kirjat tuskin päätyvät väitöskirjojen lähdeluetteloihin, niin omat hyvät puolensa niissä on. Kant-kirja kyseenalaistaa jo muodollaan käsityksen filosofian historiantutkimuksesta pelkkien doktriinien esiinkaivamisena. Valittu esitystapa on omiaan kiinnittämään lukijan huomiota myös filosofoinnin muotoihin ja aktiin, jossa filosofoinnin tapahtuu. Postmoderni-kirjan eduksi on vielä mainittava se, että tekijät ovat malttaneet pysyä housuissaan vaikka esitysmuodon myötä ovatkin päässeet hieman irroittelemaan. Tarkoitan sitä, että kirjoittajat eivät sorru mihinkään postmoderniin hurmukseen vaan onnistuvat säilyttämään asiallisen otteen ironisen pinnan alla.

Sami Syrjämäki